

30. Pistone, K., Eisenman, I., & Ramanathan, V. (2014). Observational determination of albedo decrease caused by vanishing Arctic sea ice. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 111(9), 3322-3326.
31. Snow and Ice Data Center, Boulder, CO. Available at <http://nsidc.org/data/nsidc-0079.html>. US Department of Energy, Carbon Dioxide Analysis Center, Oak Ridge National Laboratory, Source: <http://climatescoreboard.com>.
32. Winton, M. (2006). Surface albedo feedback estimates for the AR4 climate models. *J Clim* 19(3):359-365.
33. Thom, Rene. (1972, 1975). *Structural Stability and Morphogenesis*. Paris. Westview Press.
34. Wassmann, P., & Lenton, T. (2012). Arctic tipping points in an Earth system perspective. *Ambio*, 41(1), 1-9.
35. Zeeman, E. C. (1977), Catastrophe theory: Selected papers, 1972-1977. New York: Addison-Wesley.
36. Zipf, George Kingsley. (1932). *Selected Studies of the Principle of Relative Frequency in Language*. Cambridge (Mass.).

Input syntax for cusp catastrophe 3D-model (Mathematica) developed by Sanns (2000)

Equation:

$$F(x, u, v) = x^4 + u * x^2 + v * x.$$

Remove["Global`*"]

$F[x_, u_, v_] := x^4 + u * x^2 + v * x$

D1F[x_, u_, v_] := Evaluate[D[F[x, u, v], x]]

<<"Graphics`Master`"

CriticalPoints=ContourPlot3D[D1F[x, u, v], {u, 2.5, 2}, {v, 2, 2}, {x, 1, 1}, PlotPoints->

ViewPoint->{2, 1.5, 2}, Axes->True, AxesLabel->{"u", "v", "x"}, DefaultFont->14]

Якобсен Дж. Дж.

Модель катастрофи зміни клімату з точкою повернення – супутник глобального потепління

У статті досліджується зміна клімату як міждисциплінарна експозиція динаміки економіки, динаміки народонаселення, термодинаміки й нелінійної динаміки. Застосовано модель катастрофи з точкою повернення, запропонованої Рене Ф. Томом (Thom, 1975), до опису зміни клімату. Представлена модель з точкою повернення має три глобальних змінних: 1) народонаселення, 2) емісія CO₂ і 3) температура. Вивчаються взаємовідношення на різних точках перетину моделі для зображення вірогідної інтерпретації кліматичних змін. Хоча стаття є теоретичною за своєю суттю, автор запозичує методи і підходи від природничих наук для пояснення раптової зміни.

Ключові слова: зміна клімату, CO₂, населення, катастрофа з точкою повернення, енергетичні системи.

УДК 330.3 : 330.15 : 342.35

JEL classification O 130, Q210, Q280, Q 320

Бистряков І. К.

Клиновий Д. В.

СИСТЕМНІ ОЗНАКИ МЕХАНІЗМУ ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИРОДНИМИ РЕСУРСАМИ

Метою статті є визначення системних ознак формування механізму децентралізованого управління природними ресурсами, адаптованого до європейських стандартів господарювання. Розроблено методологічні підходи до створення системи механізмів управління природними ресурсами в умовах децентралізації влади в Україні на основі принципів структурного та проектного управління, субсидіарності, належного врядування, публічно-приватного партнерства та управління природними ресурсами за участю місцевих громад, структурно-

проектного управління та консолідованого фінансування сталого розвитку муніципальних утворень. Авторами представлено конкретні пропозиції зі створення системи управління природокористуванням на рівні територіальних громад та муніципалітетів на основі кластерно-корпоративної економіки шляхом передачі їм широких прав у використанні природних активів місцевого значення. Розроблено концепт алгоритму періодизації процесу децентралізації повноважень в управління природними ресурсами до 2030 року, яким забезпечуватиметься перехід до форм і методів природокористування, що дозволять ефективно завершити євроінтеграційний процес в Україні.

Ключові слова: управління, механізм, природні ресурси, децентралізація.

Актуальність. Питання системного осмислення механізму децентралізованого управління природними ресурсами в Україні обумовлюються значною мірою сучасними тенденціями євроінтеграції. Слід підкреслити, що на сьогодні вимоги до євроінтеграції суттєво відрізняються рядом особливостей від процесів, характерних для першої «хвилі розширення ЄС». Річ у тому, що в той час для нових країн-кандидатів у членство не ставилися вимоги настільки жорстких докорінних трансформацій усій соціально-економічній системі, як це вимагається зараз для України. У першу чергу це стосується законодавства, а також питань децентралізації управління національним господарством. Зважаючи на це, необхідним завданням є визначення теоретико-методологічних основ побудови відносин Україна – ЄС на новітній основі. Підґрунтям для цього має стати визначення такої моделі розвитку, яка б забезпечила в перспективі до 2030 року повноцінний вхід країни в європейський простір. Безумовно, модель розвитку має бути національно-орієнтованою і визначатися ключовими компетенціями нашої країни у виробництві товарів та послуг, актуальними для господарської системи Європи та світу. Поза залежністю від того, у якому форматі і як буде проходити цей процес, якими будуть перспективи існування та розвитку Євросоюзу через 15-20 років, необхідні зрушення в економіці України для інтеграції у світову спільноту вимагатимуться самою логікою процесу цивілізаційного розвитку, за якою, поряд з глобалізацією, посилюється роль місцевих ресурсів та громад, регіонального виробництва і ринків, регіональних конкурентних переваг та відповідно регіональної ренти у світовій господарській системі. Усе це потребує створення в Україні єдиного рамкового, проте дуже гнучкого механізму та відповідного алгоритму децентралізації.

Відтак проблема модернізації механізму управління природними ресурсами в рамках євроінтеграційного процесу потребує поглиблених досліджень для обґрунтування стратегії і тактики реалізації геостратегічного вектора розвитку України. Передусім необхідно наголосити, що успіху буде досягнуто лише тоді, коли національна система управління національним господарством буде трансформована в дієвий механізм, який забезпечуватиме ефективне вирішення завдань соціального, економічного та екологічного розвитку, необхідних для забезпечення сталого розвитку в трендах руху загальноєвропейської спільноти.

Аналіз публікацій. В останні роки проблема євроінтеграції значною мірою зосереджується у сфері вивчення проблем модернізації системи управління природними ресурсами України в умовах децентралізації влади, наприклад [1]. Визначення проблеми процесу євроінтеграції та його впливу на соціально-економічний розвиток України проводиться з позицій, висловлених для країн Східної Європи європейською спільнотою в рекомендаціях загального порядку [2]. Однак вони не пропонують конкретних схем і рішень щодо децентралізації управління природокористуванням для нашої країни, що, тим не менш, компенсується широким висвітленням проблеми в публікаціях багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених. Певним чином проблема побудови адекватної вимогам сучасності системи природокористування в Україні на місцевому рівні в умовах євроінтеграції розглянута в роботі [3].

Відповідно до міжнародного досвіду базові позиції стратегії децентралізованого управління природними ресурсами зосереджують увагу на механізмах корпоративного господарювання, соціальної та екологічної відповідальності, муніципального менеджменту та «належного врядування» [4]. Крім того, окремі аспекти децентралізації розглядаються в контексті вирішення проблеми використання природних активів сільських територій, у першу чергу –

сільськогосподарських земель [5]. Проте, як показує досвід, досягнення бажаних результатів у руслі модернізації системи управління природними ресурсами під сучасні запити потребує докорінної трансформації всієї системи управління природокористуванням. Тільки тоді європейські принципи «зеленої економіки» стануть для України дійсно пріоритетними орієнтирами. У той же час слід підкреслити, що без відповідних механізмів та алгоритмів прийняття екологоорієнтованих рішень реалізація визначених принципів в економіці України, яка відноситься до категорії індустріального «коричневого» типу 3–4 технологічних укладів, не передбачається можливим.

Мета статті пов'язана з визначенням системних ознак формування механізму децентралізованого управління природними ресурсами, адаптованого до європейських стандартів господарювання та відповідно обумовлюється об'єктом та предметом, що досліджуються. Об'єктом дослідження визначено природні ресурси як економічні активи. У той же час предметом дослідження є теоретико-методологічні засади та практичні шляхи побудови механізму децентралізованого управління природними ресурсами в євроінтеграційному контексті.

Виклад основного матеріалу

На сьогодні модернізація системи управління природокористуванням, яка б відповідала міжнародним стандартам, має бути підготовлена з позицій загального державного вибору геополітичного курсу з вектором повноцінної інтеграції України в європейську спільноту. Зрозуміло, що Україна зможе увійти до складу Європейського Союзу за умови підтягнення до його рівня загальногосподарської, соціально-економічної й політичної систем, а для цього необхідно робити активні цілеспрямовані зусилля. На цьому шляху розвиток механізмів управління природними ресурсами є ключовим завданням.

Загальні положення

Концепт децентралізації як такий є дуже широким поняттям, що стосується системи державного врядування одночасно на трьох основних рівнях – загальнонаціональному, регіональному та локальному. У стислому вигляді цей процес передбачає здійснення певним чином заміщення в інституціональному та функціональному аспектах централізованої державної влади й управління системою місцевої влади й самоврядування. З семантичної точки зору поняття «децентралізація» може бути визначено двояко. З одного боку – як система управління, за якої частина функцій центральної влади передана до місцевих органів самоуправління шляхом розширення прав низових органів управління [6]. З іншого боку, вона являє собою процес як алгоритмічну послідовність дій, що призводить до переходу таких повноважень від центральної до територіальної влади. Вичерпний аналіз термінології, що пов'язана з тлумаченням поняття і змісту концепту децентралізації наведено в документах ООН та ПРООН [7].

У даних документах наголошується на системних ознаках децентралізації. Так, зокрема, акцентується увага на тому, що децентралізація відноситься до реструктуризації та реорганізації владних повноважень таким чином, щоб їх результатом стала система розподілу відповідальності між закладами управління на центральних, регіональних та місцевому рівнях згідно до принципу субсидіарності. Визначається, що децентралізація є обов'язковою складовою загальної системи менеджменту, що має назву «належного врядування» (*Good Governance – GG*), органічною складовою котрої є публічно-приватне партнерство (*Public Private Partnership*). Наголошується, що децентралізація надає можливості територіальним громадам та мешканцям територій напряду брати участь у прийнятті економічних, соціальних і політичних рішень. При цьому в управлінні природними ресурсами децентралізація визначається як загальний концепт *управління природними ресурсами за участю місцевих громад (УПРМГ)*.

Ключовими ознаками УПРМГ визначаються наявність повноважень, інтерактивність (наявність зворотного зв'язку), відповідальність, відкритість, представництво щодо потреб і пріоритетів громадян та гарантії. Також визначається, що децентралізація вимагає покращеного планування, бюджетування та інноваційних методів управління. Визначається, що сектори децентралізації включають усі сфери розвитку – політичну, соціальну, культурну, економічну та природно-екологічну.

Схема формування. Забезпечення процесу децентралізації потребує застосування системного підходу, відповідно до якого передбачається синергетичне поєднання заходів правового, адміністративного, економічного, фінансового, політичного характеру. Основною ланкою реалізації процесу децентралізації є муніципалітет, що розглядається як публічна корпорація з надання комплексу послуг у сфері врядування територіальної громади відповідно делегованим їй повноваженням. УПРМГ можна вважати широкою та глибокою формою децентралізації, оскільки в неї присутні не тільки права власності, але й широкі повноваження контролю місцевої громади за природними ресурсами.

УПРМГ може використовувати місцеві природні активи та застосовувати сучасні фінансові інструменти для раціонального використання природних ресурсів на принципах стійкості отримання доходів у довгостроковій перспективі й ефективного управління природокористуванням за рахунок планування і проектування використання ресурсів через проектний підхід і відповідний фінансово-економічний інструментарій консолідованого проектного фінансування (рис. 1). УПРМГ є формою гармонізованого управління природокористуванням, що здатна враховувати інтереси громади, бізнесу та держави через створення на основі партнерських відносин між ними (*Public Private Partnership - PPP*) інститутів структурного корпоративного управління територіальними природно-господарськими комплексами.

У цілому механізм управління природними ресурсами за участю місцевих громад, побудований на вищевказаних принципах, являє собою корпоративний механізм відповідального ресурсокористування з цільовим консолідованим фінансуванням проектної діяльності за участю всіх зацікавлених сторін – бізнесу, громад та держави. Загальних висновків, що стосуються при цьому конституційних прав громадян, є, як мінімум, два.

По-перше, природні ресурси є основним матеріальним об'єктом децентралізації повноважень у використанні наявних активів, тому що природне багатство території складає саму основу цілісного територіального природно-господарського комплексу, формує цілісне просторове середовище існування територіальної громади на основі земельного капіталу. Таким чином, повноваження створювати можливість управління природними компонентами територіальною громадою як єдиним цілим.

По-друге, природні об'єкти, що є предметом децентралізації повноважень різного роду, мають залишатися в конституційному полі власності народу України. Тому необхідно залишати за ним певний набір прав, які забезпечуватимуть виконання положень ст. 13 Конституції України [8].

При цьому, важливим положенням, задекларованим, зокрема, у підходах ПРООН, є свобода користування природними активами для громадян, що проживають у межах відповідних територіальних утворень. Проте, вона може бути обмежена щодо інших громадян держави або громадян інших держав рішенням територіальної громади, якщо їй надається таке право законодавством країни.

Таким чином, можна говорити про те, що децентралізація являє собою процес передачі центральним урядом повноважень і функцій в управлінні природними ресурсами місцевим інститутам, включаючи:

- галузеві підрозділи місцевих органів публічної влади (йменується деконцентрацією або делегуванням);
- органи державного управління, що обираються на місцевому рівні (політична децентралізація);
- групи користувачів природних ресурсів (деволюція) [2, с. 36].

Досвід децентралізації

Досвід показує, що процес децентралізації управління природними ресурсами в різних країнах має свою специфіку. У першу чергу це пов'язано із стартовими умовами проведення реформ на певний момент. Якнайкраще децентралізація в управлінні природокористуванням відбувається там, де є стійкий, переосмислений досвід на місцевому рівні (наприклад, Польща, Фінляндія) або ж давні чи стійкі традиції федеральних стосунків (наприклад, Швейцарія, США).

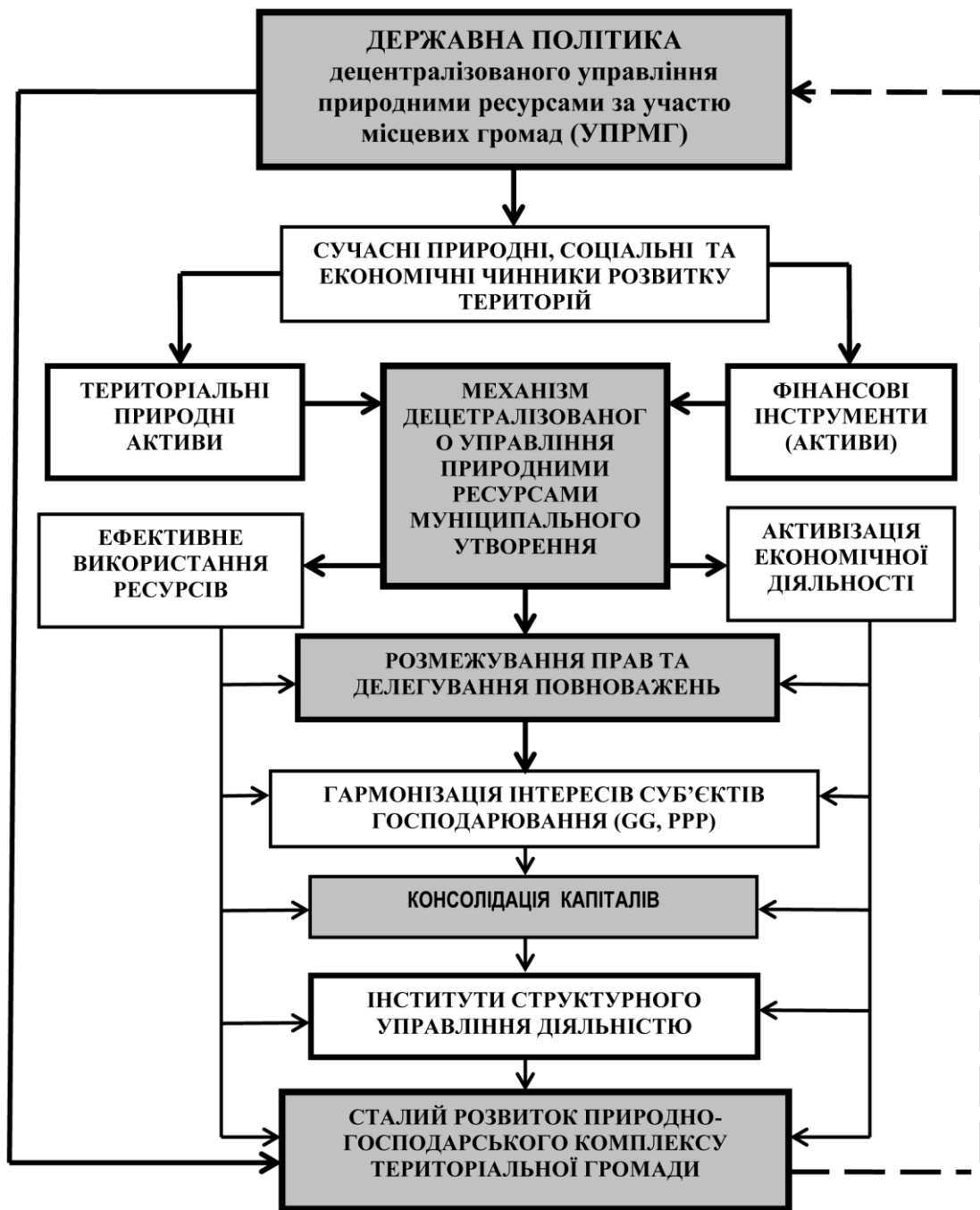

Рис. 1. Концептуальна схема формування механізму управління природними ресурсами за участю місцевих громад у децентралізованій системі управління національним господарством

Досвід країн Балтії, Східної Європи, Балкан, Азії, Південної Америки [2, 9] показує, що, як правило, децентралізовані інститути демонструють незадовільні результати з таких причин:

- реформа має інформаційно-закритий характер, не створює підзвітні, репрезентативні місцеві інститути, втрачається місцевий контроль над ресурсами;
- на місцевий рівень не передається інформація про природні ресурси, а також повноваження щодо їх використання;
- навпаки, на місцевий рівень передаються повноваження, які місцеве співтовариство здійснити об'єктивно не може через відсутність фінансових, інформаційних або інших засобів;
- місцевим громадам передаються ширші повноваження, ніж це необхідно, при цьому держава втрачає контроль над стратегічно важливими ресурсами. У такому разі місцеві громади, по суті, привласнюють державну монополію на такі ресурси;

- не визначені й не узгоджені політичні та соціально-економічні інтереси як місцевих громад, так і держави, що є рушійним чинником процесу децентралізації.

Сучасні європейські дослідники виділяють три чинники, які суттєво впливають на результат процесу децентралізації [10]:

- інформаційний, технічний та фінансовий потенціал місцевого співтовариства (громади);
- рівень розвитку громадянського суспільства та інформаційної свободи;
- усеосяжний інформаційний характер і підзвітність місцевої інституційної бази.

При децентралізованому управлінні природними ресурсами (УПРМГ) центральний уряд, як правило, відіграє координуючу роль, а для місцевих органів ряд функцій щодо виявлення: власників прав і ведення місцевого реєстру ресурсів; законних претендентів на управління ресурсами і врегулювання конфліктів [2, с. 37-38].

У свій час вчені ЄС (Е. Остром та ін.) сформулювали певні критерії, що є значимими для успішного керування природними ресурсами за участю місцевих громад [11]:

- відкрите суспільство і соціальна відповідальність – більшість зацікавлених осіб, включаючи як юридичні, так і фізичні особи – від уряду держави до громадян можуть брати участь у прийнятті й перегляді рішень;

- легітимізація повноважень місцевих громад – органи державної влади визнають право користувачів створювати власні інститути управління й установлювати плани природокористування, розробляти і реалізовувати проекти з використання природних ресурсів;

- фізичний юридичний і документарний розподіл повноважень – чітко визначено, хто має право використовувати ресурс, а хто не має, окреслено існуючі в реальності чіткі границі ресурсу;

- правила природокористування – регулюють час, інструменти і способи використання ресурсу, адаптовані до місцевої специфіки – хто, що, за допомогою яких інструментів робить для досягнення яких результатів;

- регіональна інфраструктура – існують місцеві інститути, здатні швидко забезпечувати управління ресурсами, урегульовувати конфлікти;

- гарантії – упевненість користувачів, що їх зобов'язання з управління й утримування ресурсу співвідносяться з вигодою, що з нього виходить, і правами щодо користування такими вигодами, у першу чергу – брати участь у розподілі рентних доходів, що генеруються за участю природних активів;

- відповідальність – порушники правил карають контролюючими зверху органами або самими користувачами чи підзвітними їм сторонами з накладенням санкцій, виходячи із змісту порушення.

Коло основних проблемних питань щодо децентралізації в управлінні природокористуванням в Україні включають насамперед вирішення завдань створення механізмів муніципального управління природокористуванням та самофінансування природно-господарської діяльності територій. Оскільки, на відміну від багатьох розвинутих країн світу, де створено потужну систему муніципалітетів, які являють собою публічні корпорації, в Україні не визначено права муніципальної власності й муніципалітету щодо розпорядження місцевими ресурсами розвитку, права на території низових, муніципального рівня структур, розташованих на території громади, делеговано владним структурам вищих рівнів. При цьому складається ситуація, за якої «верхи можуть, але не роблять», а «низи хочуть робити, але не можуть». Тому нами визначено три ключові завдання щодо децентралізації в управлінні природокористуванням, які мають йти паралельно:

- ефективне делегування управлінських повноважень територіальним громадам;

- інформаційне, інституціональне (включаючи організаційне та правове), фінансове та інше рамкове функціональне забезпечення ефективного природокористування в системі децентралізованого управління регіонами.

- створення ефективних децентралізованих механізмів управління природними ресурсами, які б забезпечували стале і відповідальне, природокористування, результативне використання природних активів, активне залучення населення місцевих громад та місцевої ресурсної бази,

включаючи фінансові активи, у процес природокористування.

Системні складові механізму децентралізації

Виходячи зі сказаного, можна сформулювати такі пропозиції щодо форм, принципів, інструментів та важелів формування організаційно-економічного механізму децентралізованого управління природними ресурсами.

У питанні щодо **форм** децентралізованого управління природними ресурсами, то основною, базовою організаційно-структурною формою системи УПРМГ в Україні має стати корпоративна, створена на принципових засадах державно-приватного партнерства за гнучким кластерним підходом. Переваги корпоративної форми природокористування детально сформульовано в роботах [12; 13]. В основному вони стосуються широких можливостей кооперації, консолідованого фінансування, залучення малого та середнього бізнесу до вирішення завдань сталого розвитку. Регіональні державно-приватні кластер-корпорації та муніципальні корпоративні структури як організаційна форма господарювання в природно-ресурсному комплексі дозволять забезпечити як ефективне розв'язання пріоритетних проблем в окремих різновидах природних ресурсів, так і їх комплексне використання та забезпечення загальної екологічної рівноваги відповідної території [14].

Виходячи з цього, основним суб'єктом використання природних ресурсів на території регіону має стати створена з дозволу державних органів влади за рішенням та під наглядом і контролем з боку територіальної громади державно-приватна корпорація з управління природними ресурсами регіону з правами юридичної особи, з якою місцева влада укладає відповідні правові документи – договори щодо використання природних активів у господарській діяльності, у яких згідно з діючим законодавством прописуються, зокрема умови, включаючи строки робіт, очікувані проміжкові та кінцеві господарські результати природокористування тощо. Щодо господарської форми, прав та зобов'язань такої корпорації, скоріше за все, необхідно буде прийняти окремий законодавчий акт, але вже на сьогоднішній день можливим варіантом є створення її навіть на основі існуючого законодавства про природні ресурси та Господарського кодексу України. Така корпорація має стати дієвим складовим елементом муніципальної форми місцевого самоврядування, яка в Євросоюзі являє собою по суті публічну корпорацію з надання послуг територіальній громаді. Таким чином, корпоративний сектор повинен зайняти поки що об'єктивно вільне місце в господарському просторі регіону, яке об'єктивно державний та комунальний сектори не в змозі наповнити ефективними економічними відносинами. Поки що в цій царині існує така дилема, за якої комунальний сектор має на території регіону актуальні та дієві інтереси, але не має повноцінних ресурсів для їх задоволення, а держава має ресурси, проте вельми далека в силу об'єктивних масштабних причин від задоволення інтересів територій на низовому рівні. Отже, за участю місцевих органів державної виконавчої влади має бути завершено реформування управління державним та комунальним секторами економіки, який включатиме в себе три групи підприємств: підприємства, які фінансуються з державного або місцевого бюджету; підприємства, що отримують його як з бюджетного фінансування, так і за рахунок комерційної діяльності; підприємства, які працюють повністю на умовах комерційного розрахунку. Корпоративні структури, до речі, можуть створюватися за участю підприємств усіх даних видів, для чого корпоративна форма господарювання є чи не найбільш придатною. Заходи щодо реформування державного та комунального сектору економіки територіального формування повинні передбачати делегування конкретних окремих функцій управління державним сектором, насамперед у частині природних ресурсів, якими опікується держава як загальнонародною власністю, місцевим органам виконавчої влади, з делегуванням їм функцій участі в управлінні та використанні й певним чином – у розпорядженні майном корпоративних структур, у створенні котрих як державна, так і місцева влада, муніципалітет мають виступати паритетним учасником в системі УПРМГ.

Щодо **принципів** формування організаційно-економічного механізму УПРМГ, то ключовим з них має стати чіткий, здійснений у правовому полі країни *розподіл повноважень*, відповідальності та фінансово-економічної бази між загальнодержавним, територіальним (регіональним) і місцевими (муніципальними) рівнями управління щодо природних активів,

включаючи фінансову складову, від якого значною мірою залежатиме питання визначення оптимальних пропорцій формування і розподілу фінансових надходжень від природокористування між державним й місцевими бюджетами. За рахунок ефективного розмежування повноважень у використанні природних активів і має реалізовуватися другий основний принцип побудови механізму УПРМГ, а саме – *субсидіарності*, яким передбачається максимальна орієнтація на третій принцип – *економічну самостійність* регіону за рахунок розбудови сталої конкурентоздатної регіональної та муніципальної (місцевої) економіки. У системі УПРМГ питання про співвідношення централізовано наданого та власного залученого капіталу громади на вирішення завдань сталого економічного розвитку має вирішуватися системно з усебічним аналізом та урахуванням інтересів усіх учасників економічної діяльності, включаючи як місцевий, так і регіональний та загальнодержавний рівні управлінського фракталу. За нашим переконанням, централізовано загальнодержавні та регіональні кошти мають виділятися переважно на конкурсній, проектній основі, приносити як суспільну користь, так і економічний грошовий дохід за зіставною з іншими інвестиційними пропозиціями ставкою доходу на вкладений капітал.

Ще одним принципом є *активізація та стимулювання підприємництва*. Нині основною ланкою господарського управління є підприємство. Функціонуючи в умовах самофінансування і самооплатності за законами ринку, ця ланка, проте, за своєю економічною сутністю виконує (реалізує) лише частину відтворювальних завдань – виробництво визначеної продукції, її частковий обмін. Відтворення ресурсів підприємництва необхідно здійснювати разом із місцевими органами управління економікою. Тут мається на увазі надання муніципалітетами підприємствам можливостей ефективного користування природно-ресурсною, фінансовою, інформаційною, трудовою, інституціональною та іншими базами регіональних ресурсів. Розвиток економічного потенціалу території та виробничих відносин прямо залежить від сформованих територіальною громадою інституціональних умов господарювання - форм власності на засоби виробництва, форм і методів організації управління, наявності нормативно-правової, регулятивної, інформаційної бази організації господарської діяльності тощо. Тому ми й акцентуємо увагу на кластерних, корпоративних формах господарювання як таких, що несуть у собі потужний потенціал щодо інституціоналізації виробничо-економічних відносин в економічно ефективну форму господарювання. На сьогодні поки що ключовим моментом і водночас слабкою ланкою формування корпоративного господарського простору є рівень муніципального утворення, який необхідно значним чином зміцнити в процесі євроінтеграції. Отже, євроінтеграція вимагає зміни методів господарювання в межах корпоратизації і передбачає зміну відносин власності в напрямі домінування корпоративної власності, способу функціонування ринку, який регулює суспільство, а також установа муніципальної влади європейського типу.

Питання про *інструментарій* організаційно-економічного механізму УПРМГ насамперед вимагає акцентуації на двох – проектному та структурному підходах до управління природними активами, а також на похідних від них ефектах капіталізації природних ресурсів, що вимагає відповідного фінансового інструментарію (фінансування природокористування). Переваги проектного управління слід пов'язувати з орієнтацією на отримання конкретного, обмеженого певними часовими рамками, заздалегідь окресленого господарського та фінансового результату управлінської діяльності, які визначаються особливостями проектного фінансування та необхідністю залучення і запозичення фінансових ресурсів на основі принципу спільного (консолідованого) інвестування [13]. Структурний підхід передбачає створення окремого суб'єкта господарювання й управління природними активами (за принципом сек'юритизації – можливо, і похідними від них фінансовими інструментами). Ним може стати вказаний вище інститут структурного управління – така, що діє на постійній основі територіальна (муніципальна) корпорація з управління природними ресурсами (активами), як варіант – створена на тимчасових засадах під конкретний інвестиційний проект корпоративна проектна структура – проектна компанія, що діє за замовленням та за участю державних, муніципальних або комерційних бізнес-структур. Фінансування у сфері використання природних активів громад

стосується питань формування фінансової інфраструктури та ефективних схем проектного фінансування із забезпеченням фінансової та іншої відповідальності перед власниками активів природного капіталу, насамперед - державою та місцевими громадами. Вона реалізовується через відокремлені ланки управління похідними від природних активів фінансовими інструментами, забезпечує низку суттєвих переваг при використанні природного капіталу й підвищує його ефективність через те, що в результаті проектної діяльності створюється чистий додатковий дохід за внутрішньою нормою дохідності як ставкою, яка перевищує безпечну ставку доходу на вкладений капітал (ставку дисконтування інвестиційних проектів). При правильній розробці інвестиційних проектів (з урахуванням ризиків, інфляції та інших факторів невизначеності) отримання доходу є гарантованим; проектне управління як гнучка форма менеджменту забезпечує й участь територіальної громади (муніципалітетів) у реалізації проектів з використання природних ресурсів та контроль за цим процесом, у тому числі через механізми корпоративної соціальної відповідальності. Інвестиційний проект як форма господарювання у цілому виступає де-факто найефективнішим інструментом капіталізації природних ресурсів.

Таким чином, у схемі УПРМГ найактивнішу роль відіграють в проектному та структурному управлінні природокористуванням територіальні громади, включаючи муніципалітети, виступаючи відповідно як замовники й засновники проектної компанії. Вони на основі механізмів державно-приватного партнерства повинні виступати гарантами щодо запозичених коштів і прав використання природних активів. Подібні гарантії можуть бути як заставного, так й іншого характеру, наприклад, оформленого у вигляді юридичного договору. За умов відповідної зміни законодавства природні об'єкти або продукція, отримана з природних ресурсів, наприклад, деревина, також можуть бути використані і як предмет застави.

Серед **важелів** організаційно-економічного механізму УПРМГ насамперед слід згадати такі, як: поширене в європейській практиці запровадження на місцевому рівні рішеннями територіальних громад різноманітних форм платного ресурсокористування, фіскальні важелі, бюджетні механізми субсидіювання, дотацій та трансфертів, а також запровадження селективних господарських режимів.

Платне ресурсокористування територіальною громадою може використовуватися з різними цілями, серед яких варто виділити, по-перше: отримання рентного доходу (наприклад, туристичні збори, плата за відвідування і перебування на природних об'єктах, плата за рибну ловлю, полювання, збір недревних ресурсів лісу, платне користування шляхами та ін.), по-друге, обмежувальну й охоронну функцію, що, зокрема, є важливим фактором забезпечення сталого розвитку природно-ресурсної бази території,

Фіскальна складова в європейській та світовій практиці, зокрема – у країнах з федеральним устроєм, таких, зокрема, як Канада, Бразилія, Мексика, США, Індія тощо часто передбачає певну свободу територіальної громади у встановленні місцевих податків і зборів. На сьогодні в Україні територіальні громади загалом не мають такої можливості. Податковий кодекс України чітко визначає достатньо обмежений перелік місцевих податків і зборів (податок на майно; єдиний податок; збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір тощо). Зважаючи на це, євроінтеграційний шлях передбачає, з одного боку, оптимізацію податкового тиску та створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, а з іншого – зміцнення власної фінансової бази територіальних утворень регіонального та муніципального рівня. Відповідно до цього, має бути удосконалено й податкову систему на центральному та місцевому рівнях шляхом встановлення ефективних норм (ставок) податкових надходжень та платежів за природні ресурси до державного й місцевого бюджетів, для чого може і, з нашої точки зору, має бути запропоновано розширення прав місцевих органів влади щодо формування і використання місцевих податків і зборів з відповідним наданням права органам місцевого самоврядування встановлювати такі податкові механізми, зокрема – казіподаткового характеру (фіскальні збори). Такі механізми широко запроваджено в інших країнах, зокрема – у Канаді, США, Швейцарії, Нідерландах тощо. Ставки регіональних податків та платежів за місцеві природні ресурси можуть бути при цьому інтегровані в ціни на товари, ресурсні, комунальні та інші платежі, автоматично нараховуватися при обігу товарів та послуг. Ставка таких податків повинна бути

регіонально залежною, і саме через цей механізм і має вилучатися для суспільних потреб регіональна рента. Сукупна ставка регіональних податків не повинна бути фактором стримування попиту, її ставка в країнах світу з високорозвинутою соціальною сферою знаходиться на рівні, близькому до 10% від суми оподаткування. В умовах України подібні ставки регіонального податку можуть бути визнані максимальними для найбільш розвинутих територій. Ставка регіонального податку на рівні 0,5-1,5% від суми оподаткування може бути рекомендована для всіх без винятку територій, оскільки не ляже великим тягарем на кінцевого платника податку.

Нинішня система міжбюджетних відносин в Україні перебуває в стадії змін. На відміну від існуючої системи з базовою дотацією або дотацією вирівнювання і додатковою дотацією, змінами до Бюджетного кодексу передбачено існування нових видів міжбюджетних трансфертів. Протягом останніх років, окрім базової дотації, запроваджено низку таких субвенцій, як освітня, на підготовку робітничих кадрів, медична, на забезпечення медичних заходів окремих державних програм, включаючи екологічні [15]. У стадії трансформації знаходиться також система бюджетного вирівнювання (запровадження реверсної дотації), покликана звільнити значну частину регіонів країни від ролі абсолютних донорів, проте це вимагає створення більших можливостей для самофінансування економічної діяльності за рахунок місцевих ресурсів.

Щодо селективного підходу до підтримки розвитку територіальних громад в контексті використання природних активів, необхідно зауважити, що для значної кількості регіонів стійкість економічного зростання зараз є проблематичним завданням. Недорозвиненість регіональної економіки, депресивний характер розвитку територій, воєнні негаразди є однією з найбільш болючих проблем територіальних утворень, особливо в регіонах, відносно небагатих на природні ресурси, а таких серед областей України приблизно 75 відсотків [16]. Також у перспективі селективні режими, скоріше за все, можуть бути застосовані для бідних природними ресурсами регіонів та для відродження господарств, постраждалих від війни та звільнених тимчасово окупованих територій. На сьогодні найбагатші в Україні на природні ресурси регіони опинилися в центрі бойових дій. Під час війни втрачено консоль над величезною частиною природного багатства нашої країни. Вартісні оцінки втрат загальноекономічного потенціалу показали, що на сьогодні втрати України від війни складають орієнтовно 7,5% території, проте біля 20% виробничого, 12% людського та 18% її природно-ресурсного потенціалу, у тому числі не менше 25% стратегічно важливих для національної безпеки країни мінерально-сировинних ресурсів, включаючи вугілля [17]. Отже, для запровадження селективних режимів є наявними об'єктивні підстави у вигляді значного рівня регіональної асиметрії в розподілі природного багатства України, який описується законом Парето-розподілу [18].

Підсумовуючи сказане, треба ще раз наголосити, що тенденцію до децентралізації не можна спрощено розуміти, як нахил до певної економічної автаркії регіонів на протидію доцентровим процесам. Сучасне розуміння децентралізації базується на усвідомленні її, як навпаки, фактора зміцнення центральної влади, об'єктивно існуючої необхідної складової тенденції сучасного загальносвітового розвитку, покликаної активізувати роль регіонів, регіональних переваг, територіальної спеціалізації й ефективного поділу праці в національному та світовому господарстві. Вона полягає у формуванні на рівні регіональних відтворювальних територіально-господарських систем цілісної економіки й відповідної системи управління, які забезпечують в економічних, господарських, договірних і ринкових взаємовідносинах перевагу регіональних інтересів в ефективному використанні місцевих ресурсів, а держави у стратегічному вирішенні соціальних, структурно-відтворювальних, інвестиційних, економічних і екологічних проблем. У механізмі впровадження інноваційної політики УПРМГ на кластерно-корпоративній основі з використанням інвестиційно-проектного підходу мають отримати поширення економічні методи як прямої підтримки з державного боку інвестування та надання субсидій, створення спеціальних фондів для фінансування програм, пільгове кредитування й оподаткування, так й альтернативного залучення недержавних коштів – випуск цінних паперів проектною компанією, кластер-корпорацією, використання пулів активів інвестиційними фондами тощо. В останньому разі провідним й відповідним потребам сучасності напрямом має стати широке використання з

цією метою позабюджетних коштів, у тому числі отриманих у разі залучення іноземного та вітчизняного приватного капіталу, ресурсів національного та світових фінансових ринків.

Напрями впровадження механізму децентралізації управління природними ресурсами обумовлюються його *цільовими функціями*. По-перше, це розмежування та делегування повноважень у використанні природних ресурсів. По-друге, активізація процесу сталого розвитку господарської діяльності на територіях на основі впровадження нових виробничих відносин на принципах «синьої», «зеленої» та «наноекономіки». По-третє, підвищення віддачі від територіального природно-ресурсного потенціалу високоефективним використанням місцевих природних активів рентного походження. По-четверте, забезпечення справедливого розподілу економічних результатів виробничої діяльності створенням відповідних адміністративних та економічних механізмів відповідального структурного корпоративного управління природокористуванням, інтегрованого в сфери територіального управління.

Визначаючи складність проблеми імплементації цільових функцій децентралізації управління природними ресурсами, автори статті пропонують вичленити в часовому вимірі три етапи її вирішення. Так, на першому етапі до 2020 р. мають бути сформовані базові організаційно-економічні та правові засади модернізації механізмів управління природокористуванням, зокрема, у частині децентралізації повноважень в управління природними ресурсами. На другому етапі (2020-2025 рр.) необхідно забезпечити формування відповідних інституціональних структур щодо просування інноваційних механізмів управління природними ресурсами в сфері державного управління та місцевого самоврядування, включаючи економічні та фінансові важелі впливу. На третьому етапі (2025-2030 рр.) має бути забезпечено впровадження адаптованої до євроінтеграційних вимог системи управління природокористуванням шляхом передачі повноважень місцевим суб'єктам господарювання на публічно-приватній корпоративній основі. На цьому етапі передбачається завершення формування територіальних природно-господарських комплексів, здатних повною мірою інтегруватися в європейський економічний простір.

Слід підкреслити, що процес модернізації механізмів системи управління природними ресурсами, який розглядається в контексті євроінтеграції, включає в себе низку завдань, об'єднаних парадигмою сталого розвитку. Так, передбачається формування дієвої системи управлінських важелів правового, інституціонального, організаційно-економічного та фінансового характеру для ефективного з економічної, екологічної та соціальної точок зору природокористування. Важливим є їх структуризація за просторовими рівнями – загальнодержавним, регіональним та місцевим. Децентралізація управління природними ресурсами проходить за рахунок перенесення на місцевий рівень частини повноважень управління і використання природних ресурсів, що знаходяться зараз у загальнодержавній компетенції зі збереженням загальнонародної власності на природні ресурси згідно зі ст. 13 Конституції України. Таким чином, забезпечується створення ресурсної бази розвитку національної економіки «знизу доверху».

Крім того, алгоритм переходу до структурно трансформованої на екологоорієнтованих принципах інноваційної економіки («синьої», «зеленої», «наноекономіки») у галузевому та регіональному вимірах передбачає використання сучасних технологічних укладів. Головним при цьому є відхід від галузево-структурованої ресурсо- та енергоємної орієнтації виробництва у бік створення енергонезалежних високотехнологічних, взаємоінтегрованих в територіальні природно-господарські комплекси виробничих структур корпоративного типу. Саме вони стають носіями ключових компетенцій, конкурентних на європейському та світовому ринках. Це твердження базується на тому, що для європростору притаманною є кластерна організація господарської діяльності. Очевидно, що інноваційний економічний механізм управління природними ресурсами має бути об'єднаним у єдину систему зусиль, орієнтованих на досягнення мети сталого розвитку.

З одного боку, цілісна сукупність економічних, фінансових, адміністративних та інших механізмів управління природними ресурсами повинна спиратися на єдину рамкову методологію сталого розвитку. З іншого боку, управління природними ресурсами має стати невід'ємною

частиною управління розвитком територіального утворення, тобто має бути диференційованим для максимального врахування специфіки кожної території та її природно-ресурсного комплексу. Саме з цих позицій децентралізація є необхідною умовою ефективного управління природними ресурсами.

Таким чином, децентралізація управління природокористуванням в Україні забезпечує реалізацію конституційного права власності народу на природні ресурси (ст. 13 Конституції України), оскільки передбачає розширення сфери впливу місцевого самоврядування через запровадження інституту громадянської власності на природні ресурси.

Висновки. Формування механізму децентралізації системи управління природними ресурсами в Україні значною мірою обумовлено процесом євроінтеграції та набором обертів процесами 4-ї промислової революції. Згідно з європейським досвідом управління природними ресурсами за участі місцевих громад (УПРМГ) основними інструментами децентралізації управління природокористуванням є законодавчі норми, відповідно до яких встановлюються повноваження щодо власності на природні ресурси, принципи та механізми «належного врядування», угоди та агенції регіонального розвитку та місцевого самоврядування, механізми державно-приватного партнерства комунально-рентного характеру, структурного та проектного управління, включаючи муніципальні проектні офіси, принципи корпоративної соціальної та екологічної відповідальності, солідарної відповідальності тощо, інноваційні платформні та кластерні форми організації економічної діяльності та консолідовані форми її фінансування із широким залученням капіталу від усіх зацікавлених сторін, включаючи державно-муніципальний сектор, населення і бізнес.

Виходячи з цього, для умов України децентралізація є новим напрямом соціально-економічної організації суспільства, за яким передбачається перенесення акцентів управління природними ресурсами на питання широкого залучення до цього процесу місцевих громад. Держава повинна брати на себе направляючу та координуючу роль зі створенням ефективного інституціонального середовища управління процесами децентралізації. Зі свого боку роль місцевих органів може мінятися залежно від характеру упорядкування прав власності на земельні, водні, лісові та інші природні ресурси. Утім, місцева влада має діяти згідно з чітким і зрозумілим алгоритмом, на засадах регламентації прав, обов'язків та обмежень щодо природокористування, які потребують чіткого нормативно-правового супроводу. Крім того, формування сучасного механізму децентралізації управління природними ресурсами потребує і має базуватися на ключових засадах інформаційного забезпечення, яке зобов'язано поширювати відповідні суспільні ціннісні орієнтири.

Звичайно, перехід до нових децентралізованих механізмів управління природними ресурсами потребує поетапного подолання проблемних питань, починаючи з формування базових організаційно-економічних та правових засад модернізації організаційних, економічних та фінансових важелів впливу, через проведення відповідних інституціональних перетворень до передачі адаптованих під євроінтеграційні вимоги повноважень місцевим суб'єктам господарювання на публічно-приватній корпоративній основі.

Список використаних джерел:

1. Економічні аспекти управління природними ресурсами та забезпечення сталого розвитку в умовах децентралізації влади в Україні / [За наук. ред. акад. НААН України, д.е.н., проф. М. А. Хвесика, д.г.-м.н., проф. С. О. Лизуна; Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України»]. – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2015. – 72 с.
2. Основы системы прав собственности на природные ресурсы: Памятка реформаторам в странах Восточной Европы, Кавказа и Центральной Азии, отдел по анализу и оценке экологической результативности. Директорат по охране окружающей среды – Париж : ОЭСР, 2011. – 54 с.
3. Буряк П. Ю. Європейська інтеграція і глобальні проблеми сучасності: навч. посіб. для вищ. навч. закл./ П. Ю. Буряк, О. Г. Гупало. К.: Хай-Тек прес, 2008. – 352 с.
4. Клиновий Д. В., Мельник О. В. Управління природокористуванням в умовах децентралізації влади: міжнародний досвід та національна стратегія розвитку//Економіка і держава, 2015. – №2., С. 26-30.
5. Децентралізація системи управління в забезпеченні сталого розвитку сільських територій / Іртищева

- I. O., Хвесик Ю. М., Стегней М. І. // Економіка АПК, 2015. – № 4. – С. 64.
6. Децентралізація // Великий тлумачний словник сучасної української мови. (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – 5-те вид. – К. ; Ірпінь : Перун, 2005.
7. Decentralization: a sampling of definitions (Working paper prepared in connection with the Joint UNDP-Government of Germany evaluation of the UNDP role in decentralization and local governance) October 1999p. 1, 3-6 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://web.undp.org/evaluation/documents/decentralization_working_report.PDF.
8. Конституція України, Розділ І. Стаття 13. Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР Київ: Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>.
9. Ribot J. C. Waiting for Democracy. The Politics of Choice in Natural Resource Decentralization, WRI Report World Resources Institute: Washington, DC, 2004. – 142 p.
10. Meinzen-Dick R., di Gregorio M., Dohrn S. Decentralization, Pro-poor Land Policies and Democratic Governance // CAPRI Working Paper: CGIAR and UNDP, № 80, June 2008. – 36 p.
11. Остром Э. Управляя общим. Эволюция институтов коллективной деятельности. – М.: Мысль, ИРИСЭН, 2010 – 447 с.
12. Інституціоналізація природно-ресурсних відносин: [колективна монографія] / за заг. ред. д.е.н., проф., академіка НААН України М. А. Хвесика. – К.: ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. – 400 с.
13. Капіталізація природних ресурсів / [за заг. ред. д.е.н., проф., академіка НААН України М. А. Хвесика]. – К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. – 268 с., с. 195-200.
14. Клиновий Д. В. Кластерно-корпоративний механізм державного управління розвитком природно-ресурсних територіально-господарських комплексів України / Клиновий Д. В., Петровська І. О., Мороз В. В. Вісник АМСУ. Серія: «Державне управління», № 1 (10), 2014, с. 33-42.
15. Механізми децентралізації: вісник Міністерства доходів і зборів України № 33 від 01.09.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=402520.
16. Економічна оцінка природного багатства України: [монографія] / за заг. ред. акад. НАН України, д.е.н., проф. С. І. Пирожкова, акад. НААН України, д.е.н., проф., М. А. Хвесика. – К.: ДУ ІЕПСР НАНУ, 2015. – 396 с.
17. Клиновий Д. В. Що втратила Україна? / Клиновий Д. В., Рогов П. Д., Пугач В. О., Рева М. В. // Оборонний вісник. – 2016. – № 4. – С. 24-32.
18. Хвесик М. А. Просторова організація та напрями використання природного багатства України / Хвесик М. А., Бистряков І. К., Клиновий Д. В. // Економіка України, №7, 2016, с.46-65.

References:

1. Khvesyk, M. A., & Lizun, S. O. (Eds.). (2015). *Ekonomichni aspekty upravlinnia pryrodnyimi resursamy ta zabezpechennia staloho rozvytku v umovah detsentralizatsii vlady v Ukraini* [Economic aspects of the management of natural resources and ensuring sustainable development in conditions of decentralization of power in Ukraine]. Kyiv: DU "Instytut ekonomiky pryrodokorystuvannia ta staloho rozvytku NAN Ukrainy" [in Ukrainian].
2. Osnovy systemy prav sobstvennosti na prirodnyye resursy: Pamyatka reformatoram v stranakh Vostochnoy Yevropy, Kavkaza i Tsentralnoy Azii [Natural resource tenure: Guidelines for reformers in Eastern Europe, Caucasus, and Central Asia]. (2011). *Environment Directorate – Environmental Performance and Information Division*. Paris: OECD [in Russian].
3. Buriak, P. Yu., & Hupalo, O. H. (2008). *Yevropeiska intehtatsiia i hlobalni problemy suchasnosti* [European integration and global problems of the present]. Kyiv: Hai-Tek Pres [in Ukrainian].
4. Klynovyi, D. V., & Melnik, O. V. (2015). *Upravlinnia pryrodokorystuvanniam v umovah detsentralizatsii vlady: mizhnarodnyi dosvid ta natsionalna stratehiia rozvytku* [Management of natural resources under the conditions of decentralization of power: international experience and national development strategy]. *Ekonomika i derzhava – Economy and the State*, 2, 26-30 [in Ukrainian].
5. Irtysheva, I. O., Khvesyk, Yu. M., & Stehnei, M.I. (2015). *Detsentralizatsiia systemy upravlinnia v zabezpechenni staloho rozvytku silskykh terytorii* [Decentralization of management system in ensuring sustainable development of rural territories]. *Ekonomika APK – Economy of Agroindustrial Complex*, 4 (246), 64-70 [in Ukrainian].
6. Busel, V. T. (Ed.). (2005). *Detsentralizatsiia* [Decentralization]. *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi mowy – Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language* (5th edition). Kyiv, Irpin: Perun [in Ukrainian].

7. *Decentralization: a sampling of definitions* (Working paper prepared in connection with the Joint UNDP-Government of Germany evaluation of the UNDP role in decentralization and local governance). (1999, October). Vol. 1, 3-6. Retrieved from http://web.undp.org/evaluation/documents/decentralization_working_report.PDF.
8. Zakon vid 28.06.1996 № 254k/96-BP [Law of Ukraine, adopted on 1996, June 28, 254k/96-BP]. (1996). Konstytutsiia Ukrainy, Rozdil I, Stattia 13 – Constitution of Ukraine, Section I, Article 13. Kyiv: Verkhovna Rada Ukrainy – Supreme Council of Ukraine. zakon0.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-bp> [in Ukrainian].
9. Ribot, J.C. (2004). *Waiting for Democracy. The Politics of Choice in Natural Resource Decentralization. WRI Report*. Washington, DC: World Resources Institute.
10. Meinzen-Dick, R., Di Gregorio, M., & Dohrn, S. (2008, June). *Decentralization, Pro-Poor Land Policies and Democratic Governance. CAPRI Working Paper No. 80*. Washington, DC: CGIAR & UNDP.
11. Ostrom, E. (2010). *Upravlyaya obshchim. Evolyutsiya institutov kolektivnoy deyatelnosti [Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action]*. Moskva: Mysl, IRISEN [in Russian].
12. Khvesyik, M. A. (Ed.). (2012). *Instytutsionalizatsiia pryrodno-resursnykh vidnosin [Institutionalization of natural-resource relations]*. Kyiv: DU “Instytut ekonomiky pryrodokorystuvannia ta staloho rozvytku NAN Ukrainy” [in Ukrainian].
13. Khvesyik, M. A. (Ed.). (2012). *Kapitalizatsiia pryrodnykh resursiv [Capitalization of natural resources]*. Kyiv: DU “Instytut ekonomiky pryrodokorystuvannia ta staloho rozvytku NAN Ukrainy” [in Ukrainian].
14. Klynovyi, D. V., Petrovska, I. O., & Moroz, V. V. (2014). Klasterno-korporativnyi mekhanizm derzhavnoho upravlinnia rozvytkom pryrodno-resursnykh terytorialno-hospodarskykh kompleksiv Ukrainy [Cluster-corporate mechanism of public management of the development of natural resources of territorial and economic complexes of Ukraine]. *Visnyk AMSU – Journal of the Academy of Customs Service of Ukraine*, 1 (10), 33-42 [in Ukrainian].
15. *Mekhanizmy detsentralizatsii: Visnyk Ministerstva dokhodiv i zboriv Ukrainy [Mechanisms of decentralization: Bulletin of the Ministry of Incomes and Collections of Ukraine]*. (2014, September 01). Retrieved from http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=4025 [in Ukrainian].
16. Khvesyik, M. A., and Pyrozhkov, S. I. (Eds.). (2012). *Ekonomichna otsinka pryrodnoho bahatstva Ukrainy [Economic assessment of the natural wealth of Ukraine]*. Kyiv: DU “Instytut ekonomiky pryrodokorystuvannia ta staloho rozvytku NAN Ukrainy” [in Ukrainian].
17. Klynovyi, D. V., Rohov, P. D., Puhach, V. O., & Reva, M. V. (2016). Shcho vtratyta Ukraina? [What had Ukraine lost?]. *Oboronnyi visnyk – Defense Bulletin*, 4, 24-32 [in Ukrainian].
18. Khvesyik, M. A., Bystriakov, I. K., & Klynovyi, D. V. (2016). Prostorova orhanizatsiia ta napriamy vykorystannia pryrodnoho bahatstva Ukrainy [Spatial organization and utilization of natural wealth of Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 7, 46-65 [in Ukrainian].

Ihor K. Bystriakov, Dmytro V. Klynovyi

System features of the mechanism of decentralized management of natural resources

The purpose of the article is to identify system features of the mechanism of decentralized management of natural resources, adapted to European standards of management. Methodological approaches have been developed to create a system of mechanisms for managing natural resources in the context of decentralization of power in Ukraine. They are based on the principles of structural and project management, subsidiarity, good governance, public-private partnership and natural resource management with the participation of local communities, structural, project management and consolidated financing for the sustainable development of municipalities. The authors presented specific proposals on the creation of an environmental management system at the level of territorial communities and municipalities on the basis of the cluster-corporate economy by transferring them wide rights to use natural assets of local importance. The concept of an algorithm for the periodization of the process of decentralization of powers in the management of natural resources is developed until 2030, which will provide a transition to forms and methods of natural resources management that will effectively complete the European integration process in Ukraine.

Keywords: management, mechanism, natural resources, decentralization.